

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

**Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої
освіти**

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра товарознавства, управління безпеністю та якістю

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

РОБОЧА ПРОГРАМА

освітньо-науковий ступінь	доктор філософії
галузь знань	Управління та адміністрування
спеціальність	076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Київ 2019

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори Н.В. Притульська, д-р техн. наук, проф.,
С.О. Белінська, д-р техн. наук, проф.,
О.В. Сидоренко, д-р техн. наук, проф.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
товарознавства, управління безпеністю та якістю 13 лютого 2019 р.,
протокол № 15.

Рецензент:
В.А. Осика, д-р техн. наук, проф.

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

РОБОЧА ПРОГРАМА

освітньо-науковий ступінь	доктор філософії
галузь знань	Управління та адміністрування
спеціальність	076 – Підприємство, торгівля та біржова діяльність

Редактор

Комп'ютерне верстання

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 1,05. Тираж . пр. Зам.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

© Київський національний торговельно-економічний
університет, 2019

**1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ
ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ (КОМПЕТЕНЦІЙ),
ЇЇ МІСЦЕ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

В умовах глобальної та динамічної інформатизації суспільства, інтенсивного розвитку науково-технічного прогресу, встановлення соціальної орієнтації економіки виникає потреба в якісно новій підготовці висококваліфікованих спеціалістів, здатних до створення та впровадження інноваційних наукомістких технологій, що неможливо без постійного вдосконалення і розширення наукових досліджень. У цьому контексті важливу роль відіграє вища школа, де аспіранти оволодівають основами наукової діяльності, набувають навичок самостійної творчої роботи, аналізу процесів та явищ.

Дисципліна «Методологія наукових досліджень» вивчає методологічні та теоретичні підходи, прикладні розробки, що застосовуються у сучасній науковій практиці підприємництва та торгівлі. Дисципліна допомагає оволодіти навичками здобуття нових знань, засвоїти методику процесу наукового пізнання, закладає підґрунтя наступної науково-пошукової діяльності аспірантів у галузі підприємництва та торгівлі, ознайомлює їх із логікою та етапністю процесу дослідження, його категоріальним апаратом, формує основні дослідницькі вміння та навички.

Рівень підготовки передбачає опанування аспірантами основ наукознавства, розуміння ними історичних аспектів сьогодення та розвитку світової і вітчизняної науки, методології наукових досліджень, питань інформаційного забезпечення наукових досліджень, основ теорії і практики організації та проведення науково-дослідних робіт, оформлення і оприлюднення результатів дослідження, їх практичного впровадження та визначення ефективності дослідження.

Метою вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень» є здобуття аспірантами ґрунтовних знань з методології проведення наукових досліджень для подальшого застосування результатів у науковій діяльності.

Предметом дисципліни є типологія методів наукового дослідження, їх класифікація, наукові факти та їх роль у науковому дослідженні, наукові гіпотези, їх обґрунтування; математичне моделювання і прогнозування, їх роль в наукових дослідженнях, стратегія і тактика наукових досліджень, організація наукових

досліджень, правові основи у сфері науки і науково-технічної діяльності.

Завдання дисципліни – набуття аспірантом теоретичних знань і практичних вмінь з організації науково-дослідних робіт та застосування математичного планування експерименту для пошуку оптимальних умов проведення процесу, який досліджується.

В результаті освоєння дисципліни аспіранти повинні знати:

- поняття методу і методології наукових досліджень;
- класифікацію методів наукового дослідження;
- наукові факти та їх роль в науковому дослідженні;
- стратегію і тактику наукових досліджень;
- об'єкти наукового дослідження та їх класифікацію;
- методологічні основи наукового пізнання та дослідження;
- наукове пізнання, моделювання, прогнозування;
- інформаційне забезпечення наукового дослідження;
- математичні моделі і способи їх побудови;
- комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності;
- комунікацію в науковій діяльності.

Після вивчення дисципліни студенти повинні оволодіти наступними компетентностями:

- володіти основними принципами наукової діяльності, формулювати основні категорії методології науки, застосовувати набуті знання для вивчення нових дослідницьких методик в сфері торгівлі та підприємницької діяльності;
- інтерпретувати основні наукові положення теоретичних концепцій, надавати оцінку актуальності наукових проблем та обґрунтованості теоретичних підходів до їх дослідження;
- доказово обґрунтовувати актуальність та практичну значимість теми дослідження в сфері торгівлі та підприємницької діяльності;
- визначати об'єкти, предмети, завдання, методи дослідження у сфері торгівлі та підприємницької діяльності;
- здійснювати пошук, накопичення та аналіз наукової інформації за темою наукового дослідження з використанням автоматизованих систем обробки інформації та новітніх інформаційних технологій;
- здійснювати наукову організацію дослідного процесу, формулювати його завдання і теоретичні передумови проведення;
- планувати експеримент, обробку та аналіз результатів дослідження;
- обґрунтовано формулювати наукову новизну роботи;

- формулювати науково обґрунтовані висновки, складати звіти про науково-дослідну роботу, здійснювати підготовку доповідей, статей за результатами наукових досліджень з дотриманням академічного стилю, наукової мови і термінології торгівлі та підприємницької діяльності;

- здійснювати апробацію результатів дослідження, визначати ефективність;

- визначати і здійснювати захист об'єкта інтелектуальної власності торгівлі та підприємницької діяльності;

- публічно представляти результати дослідження з використанням сучасних апаратних і програмних презентаційних засобів.

Робочу програму дисципліни підготовлено відповідно до програми та структурно-логічної схеми навчального процесу.

Вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень» сприятиме розвитку професійного мислення аспірантів, науково обґрунтованого підходу при постановці та вирішенні практичних задач у галузі торгівлі та підприємництва як на етапі виконання і захисту дисертаційних робіт, так і у подальшій професійній і науковій діяльності.

2. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ ТА РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗА ТЕМАМИ (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН)

№ пор.	Теми	Кількість годин				Форма контролю
		Всього годин/кредитів	з них			
			лекції	практичні заняття	самостійна робота	
1	Тема 1. Наука як система знань	34	2	6	26	В, С
2	Тема 2. Основи методології наукового дослідження	40	2	6	32	В,С, І
3	Тема 3. Інформаційне забезпечення наукового дослідження та наукометричні міжнародні бази даних.	20	2	4	14	В, С, Т
4	Тема 4. Організація наукової діяльності	23	2	4	17	В, С, Т
5	Тема 5. Комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності	18	2	2	14	В, С, К
	Всього	135/4,5	10	22	103	
	Підсумковий контроль		залік			

Примітка: В – перевірка виконання завдань на практичних заняттях, С – перевірка знань з питань, винесених на самостійне вивчення, Т – комп'ютерне тестування, І – перевірка виконаних індивідуальних завдань, К – письмова комплексна контрольна робота

3. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АСПІРАНТІВ

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час аспіранта, год.	Оцінювання в балах
1	2	3	4
Тема 1. Наука як система знань			
Компетентність щодо основних принципів наукової діяльності, обґрунтування основних категорій методології науки, структури наукових теорій, застосування набутих знань для вивчення нових дослідницьких методик в галузі торгівлі та підприємницької діяльності	<p style="text-align: center;">Лекція 1 План</p> <p>1.Сутність, предмет та завдання науки 2. Класифікація та структура наукових теорій 3.Напрями сучасного розвитку науки в галузі торгівлі та підприємницької діяльності.</p> <p style="text-align: center;">Рекомендовані джерела: Основні: 2, 3, 4, 7 Додаткові: 12-14, 18 -29</p>	2	
Здатність аналізувати міжнародний та вітчизняний досвід щодо періодизації розвитку науки	Самостійна робота: Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до практичного заняття. Опрацювання питань:	12	9

	<p>1.Пріоритетні напрями наукових досліджень в Україні та за кордоном.</p> <p>2. Організаційна структура і система державного управління наукою в Україні та за кордоном.</p> <p>3.Нормативно-правове регулювання наукової діяльності: міжнародний та вітчизняний досвід.</p> <p>4.Планування науково-дослідної роботи аспірантів</p>		
<p>Здатність формулювати основні категорії методології науки, визначати наукову проблему та її постановку, розробляти наукову гіпотезу</p>	<p align="center">Практичне заняття 1 <i>Вивчення загальних підходів до організації наукових досліджень</i></p> <p>1. Поняття наукової проблеми: визначення проблемної ситуації, постановка проблеми, класифікація проблем</p> <p>2. Вимоги, що висуваються до формулювання наукових гіпотез</p> <p>3. Розробка наукової гіпотези за тематикою дисертаційного дослідження</p>	4	5

Тема 2. Основи методології наукового дослідження			
<p>Здатність до організації наукового процесу, формулювання завдань і теоретичних передумов проведення досліджень в галузі торгівлі та підприємницької діяльності</p>	<p align="center">Лекція 2 План</p> <p>1.Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження в галузі торгівлі та підприємницької діяльності</p> <p>2. Метод, методологія та рівні наукового дослідження</p> <p>3.Наукового пізнання і моделювання</p> <p>4. Методи активізації пошуку нових ідей</p> <p align="center">Рекомендовані джерела: Основні: 3, 4, 7, 10 Додаткові: 11-13, 15, 18 - 29</p>	2	
<p>Здатність вибору різних рівнів та методів наукового дослідження при організації наукової роботи</p>	<p align="center">Самостійна робота:</p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка для практичного заняття</p> <p align="center">Опрацювання питань:</p> <p>1. Рівні наукового дослідження</p> <p>2.Формування та обґрунтування наукової гіпотези та наукової новизни</p> <p>3. Формулювання мети та задач дослідження.</p> <p>4. Вибір методів досліджень</p>	36	20

<p>Здатність до організації наукового процесу, визначення об'єктів, предмету та методів дослідження. Здатність застосовувати набуті знання для вивчення нових дослідницьких методик.</p>	<p align="center">Практичне заняття 2 <i>Вивчення рівнів та методів наукового дослідження</i></p> <p>1. Відмінності емпіричного і теоретичного рівнів наукового дослідження за предметом, методами і формами наукового знання 2. Методи теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу та вираження його в різних формах теоретичного знання 3. Визначення об'єктів, предмету та методів дослідження відповідно до тематики наукової роботи</p>	4	7
<p>Здатність обґрунтовувати та формулювати наукову гіпотезу, мету та задачі наукового дослідження, здійснювати вибір методів досліджень в галузі торгівлі та підприємницької діяльності.</p>	<p align="center">Практичне заняття 3 <i>Сутність, характер і шляхи вирішення наукової проблеми відповідно до теми дисертаційного дослідження</i></p> <p>1. Формування та обґрунтування наукової гіпотези та наукової новизни 2. Формулювання мети та задач дослідження. 3. Вибір методів досліджень</p>	4	7

<p align="center">Тема 3. Інформаційне забезпечення наукового дослідження та наукометричні міжнародні бази даних</p>			
<p>Здатність здійснювати пошук, накопичення та аналіз наукової інформації за темою наукового дослідження в галузі торгівлі та підприємницької діяльності, з використанням автоматизованих систем обробки інформації та новітніх інформаційних технологій.</p>	<p align="center">Лекція 3</p> <p align="center">План:</p> <p>1. Наукова інформація та її джерела. 2. Технологія роботи з науковою літературою. 3. Особливості збирання, обробки та інтерпретації інформації. 4. Методика пошуку літературних джерел, патентної інформації. 5. Сутність та ознаки плагіату.</p> <p align="center">Рекомендовані джерела:</p> <p>Основні: 1-4, 6, 7, 10 Додаткові: 14, 15, 17, 18 -29</p>	2	
<p>Здатність готувати доповіді, статті за результатами наукових досліджень з дотриманням академічного стилю, наукової мови і термінології відповідно до встановлених вимог. Розуміння сутності розрахунку індексу Гірша як інструменту</p>	<p align="center">Самостійна робота:</p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до практичного заняття.</p> <p>1. Ознайомитися з видами та вимогами до наукових видань (автореферат, дисертації, препринт, збірник наукових праць, матеріали наукової конференції, тези доповідей наукової конференції).</p>	24	19

оцінювання впливості науковця.	2. Ознайомитися із сутністю та методикою розрахунку імпаکت-фактора.		
Здатність здійснювати пошук, накопичення та аналіз наукової інформації в галузі торгівлі та підприємницької діяльності, знання специфіки використання наукометричних баз даних	<p align="center">Практичне заняття 4</p> <p align="center"><i>Особливості роботи з наукометричними базами даних.</i></p> <p>1. Вивчити специфіку роботи з Міжнародними системами доступу до реферативних, бібліографічних та повнотекстових баз даних (STN International, Academic Lexis-Nexis та ін.).</p> <p>2. Особливості наукометричних міжнародних баз даних Scopus та Webometrics of Knowledge.</p> <p>3. Ознайомитися з методом розрахунку індексу Гірша.</p> <p>4. Здійснити пошук інформації за тематикою дисертаційного дослідження з високим потенціалом наукометричних баз даних</p>	4	5
Тема 4. Організація наукової діяльності			
Здатність до раціональної та ефективної організації наукової діяльності, самоорганізації, наукового мислення, наукової комунікації	<p align="center">Лекція 4</p> <p align="center">План</p> <p>1. Принципи раціональної організації наукової діяльності</p> <p>2. Особливості організації наукової діяльності в галузі торгівлі та підприємницької</p>	2	

	<p align="center">діяльності</p> <p>3. Наукова комунікація: форми та види</p> <p align="center">Рекомендовані джерела:</p> <p>Основні: 1-4, 6, 7, 10</p> <p>Додаткові: 11, 13, 17, 18 - 29</p>		
Здатність здійснювати систематизацію результатів дослідження. Здатність здійснювати апробацію результатів дослідження, визначати їх ефективність.	<p align="center">Самостійна робота:</p> <p>Підготовка та опрацювання питань:</p> <p>1. Систематизація результатів дослідження</p> <p>2. Упровадження результатів закінчених досліджень та розрахунок їх ефективності</p> <p>3. Характеристика продукції наукових досліджень</p> <p>4. Порядок упровадження результатів НДР у практику діяльності підприємств</p>	17	9
Здатність формулювати науково обґрунтовані висновки, складати звіти про науково-дослідну роботу, здійснювати підготовку доповідей, статей за результатами наукових досліджень з дотриманням академічного стилю, наукової мови і термінології;	<p align="center">Практичне заняття 5</p> <p align="center">Ознайомлення з видами оформлення результатів наукових досліджень</p> <p>1. Ознайомлення з прикладами викладення результатів наукових досліджень (реферат, наукова стаття, тези доповіді, звіт про науково-дослідну роботу)</p> <p>2. Форми упровадження завершених досліджень</p> <p>3. Формулювання економічної, науково-</p>	4	5

	технічної, соціальної ефективності (відповідно до тематики дисертаційного дослідження)		
Тема 5. Комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності			
Здатність визначати і здійснювати захист об'єкта інтелектуальної власності в галузі торгівлі та підприємницької діяльності	<p style="text-align: center;">Лекція 5</p> <p style="text-align: center;">План:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності 2. Національна і міжнародна системи законодавства у сфері інтелектуальної власності. 3. Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності. 4. Мета і основні способи комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. 5. Система трансферу технологій <p style="text-align: center;">Рекомендовані джерела:</p> <p>Основні: 1-4, 7, 10 Додаткові: 13,14-17, 18 -29</p>	2	
Знання процедури трансферу технологій в галузі торгівлі та підприємницької діяльності	<p style="text-align: center;">Самостійна робота:</p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до практичного заняття</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародне співробітництво з питань 	14	9

15

	інтелектуальної власності. 2. Єдиний електронний реєстр одержувачів прав інтелектуальної власності 3. Міжнародний трансфер високих технологій 4. Участь України в процесах міжнародного трансферу технологій.		
Здатність визначати і здійснювати захист об'єкта інтелектуальної власності	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 6</p> <p style="text-align: center;"><i>Особливості комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомлення з порядком проведення моніторингу та аналізу комерційного потенціалу результатів науково-дослідної діяльності 2. Організаційно-правові засади діяльності трансфер технологій 	2	5
Разом		135	100
Підсумковий контроль		залік	

16

4. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота передбачає ознайомлення з рекомендованими інформаційними джерелами, пошук нових інформаційних джерел за тематикою, узагальнення аналітичних напрацювань, підготовку наукових доповідей з подальшою їх презентацією.

Самостійна робота направлена на формування навичок застосування теоретичних знань стосовно методології наукових досліджень для підготовки дисертаційної роботи. З цією метою пропонується виконати завдання, які передбачають планування власного науково дослідження (аналіз джерел, визначення мети, за завдань, методів дослідження, формулювання наукової гіпотези, оформлення результатів дослідження тощо).

Результати самостійної роботи доповідаються та обговорюються на практичному занятті.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ зі змін. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
2. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 07.03.2018 № 848-VIII зі змін. – Режим доступу : <https://zakon.help/law/848-VIII/>
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII зі змін. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Про затвердження Методики визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво : Наказ М-ва економіки та з питань європейської інтеграції України від 25.09.2001 № 218/446. – Режим доступу : <http://ua-info.biz/legal/baseje/ua-xmeyne.htm>
5. Про затвердження Порядку надання відомостей про основні результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та у сфері трансферу технологій : Закон України від 11.01.2012 № 10. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0146-12>
6. Про затвердження Порядку формування і виконання замовлення на

проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів державного бюджету : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1084 зі змін. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1084-2004-%D0%BF>

7. *Товарознавство і торговельне підприємництво : навч. посібник: за ред. А.А. Мазаракі. - Київ нац.торг.-екон. ун-т, 2014. - 652 с.*
8. Краус Н.М. Методологія та організація наукових досліджень: навчально- методичний посібник / Н.М. Краус. – Полтава: Оріяна, 2013. – 183 с.
9. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. – 2-е вид., змін. та доп. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 317 с.
10. Гуторов О.І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / О.І. Гуторов; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва – Х.: ХНАУ, 2017. – 272 с.

Додатковий

11. Бобилев В.П. Методологія та організація наукових досліджень / В.П. Бобилев, Ю. Пройдак, І.І. Іванов. – Д. : Системні технології, 2008. – 265 с.
12. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В.П. Волков, М.А. Подригало, О.П. Кравченко та ін. / В.П. Волков (заг. ред.). – Х., 2009. – 352 с.
13. Гаркуша Н.М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / Н.М. Гаркуша, Т.В. Польова / Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х. : ХДУХТ, 2009. – 193 с.
14. Мигаль В.Д. Організація, методи та викладення результатів наукових досліджень : навч.-метод. посіб. / В.Д. Мигаль. – Х. : ХНАДУ, 2009. – 276 с.
15. Юринець В.С. Методологія наукових досліджень : навч. посібн. / В.С. Юринець; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : ЛНУ, 2011. – 179 с.
16. Основи наукових досліджень та наукова інформація : навч. посіб. / О.В. Суворій, С.М. Ганжа, В.І. Суворіна, А.Д. Доценко. – Луганськ, 2008. – 129 с.
17. Chakalisa P., Mapolelo D., Totev M. Modern Methods for Stimulating Creativity in Education // Informatica. 2006. 30. P. 421–425.

Интернет-ресурси

18. Державна науково-технічна бібліотека України (ДНТБ України). – Режим доступу : <http://www.gntb.gov.ua/ua/>
19. Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». – Режим доступу : <http://www.ukrbook.net/>
20. Законодавча база Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/>
21. Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/>
22. Науково-практичний журнал «Наука та інновації». – Режим доступу : <http://scinn.nas.gov.ua/ua/about>
23. Національна академія наук України. – Режим доступу : <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>
24. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua
25. Освітній портал. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/>
26. Український інститут науково-технічної та економічної інформації. – Режим доступу : <http://www.uintai.kiev.ua/main.php>
27. Методологія науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inter-pedagogika.ru>.
28. Методологія науки – Fajr [Електронний ресурс]. – Режим доступу : sites.google.com/site/fajrru/Home/scientific.
29. Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nplu.kiev.ua>.